

Забрали документи і не заплатили: як захисти трудові права?

Обіцяли золоті гори, а натомість забрали документи і силою змушували працювати, після кожного питання про обіцяні гроші – били людей. На жаль, це не сюжет із фільму, а справжні життєві історії українців, котрі потрапили у трудове рабство. Звісно, кожен може думати: «Зі мною цього не трапиться, це десь далеко та не реально.» Однак, сімейній парі фермерів з-під Одеси вдалось протягом кількох років тримати в трудовому рабстві близько сотні українців. На роботу потерпілих заманювали обманом спеціальні вербувальники. Обіцяли зарплату до 500 грн на день, а також житло і харчування. Погодьтеся, перспектива заробити хорошу суму за відносно короткий час дуже заманлива. Людей шукали найчастіше на вокзалах, особливо, із соціально незахищених верств населення. Після того, як жертв доправляли до бараків – у людей забирали документи, телефони і змушували працювати на полі – до 13 годин поспіль, а годували тільки раз, причому, у антисанітарних умовах. У минулому році в результаті спецоперації затримали 13 членів цієї групи. У них вилучили зброю, автомобілі та мільйон гривень готівкою.

Випадки трудового рабства не поодинокі. Також у цьому році на Волині заарештували 29-річного громадянина України і 31-річного іноземця, які підозрюються в торгівлі людьми, а у Харкові правоохоронці затримали 26-річну жінку, яка хотіла відправити у сексуальне рабство до Республіки Кіпр 24-річну дівчину. Правопорушникам загрожує покарання від п'яти до дванадцяти років позбавлення волі за вчиненні кримінального злочину, передбаченого ч. 2 ст. 149 (торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини) Кримінального кодексу України.

У вересні минулого року на Прикарпатті звільнили 30 людей, яких утримували протягом двох років, серед них було троє дітей.

Пам'ятайте, що Ваше право на працю реалізується укладанням трудового договору! Це перший документ, який передбачає ряд соціальних гарантій. Відтак, трудовий договір — це угода між працівником і роботодавцем, якою передбачено зобов'язання працівника виконувати покладену на нього роботу, дотримуватися правил трудового розпорядку, а роботодавець — забезпечити належні умови праці та вчасно виплачувати заробітну плату.

Найчастіше трудовий договір укладають на невизначений строк. Тобто Ви можете працювати доти, доки не вирішите звільнитися або у роботодавця не виникнуть підстави для звільнення.

Вербувальники часто можуть обіцяти неважку та високооплачувану роботу без жодних вимог, безкоштовне житло та офіційну роботу зі всіма соціальними гарантіями. Проте на ділі можна отримати:

- нелегальне працевлаштування,
- обмеження свободи пересування та контактів із зовнішнім світом,
- позбавлення паспорту та інших документів,
- фізичне та психологічне насилля

- нав'язування «боргу», котрий постійно росте та який треба відпрацювати.

У 2016 році була затверджена Державна соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2020 року. Основна її мета – запобігти торгівлі людьми, налагодити ефективну систему виявлення осіб, які вчиняють такі злочини або сприяють їх вчиненню, а також захист прав осіб, постраждалих від торгівлі людьми, особливо дітей, та надання їм допомоги. Відповідно до цієї програми в Україні надається державна підтримка особам, які постраждали від торгівлі людьми, зокрема, соціальна, медична, правова, освітня та матеріальна. Для набуття **статусу постраждалого від торгівлі людьми** потрібно звернутися в будь-яку державну адміністрацію, не обов'язково за місцем проживання.

Стаття 15 Закону України «Про протидію торгівлі людьми» визначає процедуру встановлення статусу особи, яка постраждала від торгівлі людьми: місцева державна адміністрація проводить співбесіду з особою, щодо якої розглядається питання. У разі неможливості проведення співбесіди через психологічний чи фізичний стан постраждалого, встановлення статусу проводиться на підставі інших даних. Загалом процедура триває до одного місяця. Далі особі видається відповідна довідка. Статус встановлюється на термін не більше 2-х років, але може бути продовжений ще на 1 рік.

Звісно, економічна криза в Україні та війна на Донбасі підштовхнули багатьох українців до рук шахраїв, адже брак грошей змушує людей погоджуватися навіть на сумнівні пропозиції роботи. Проте такого, щоб людина вийшла з дому і її відразу продали в рабство - не буває. Найчастіше подібних жертв знаходять через оголошення в інтернеті. Наприклад, розміщуються оголошення про роботу або стажування за кордоном.

Не думайте, що всі жертви трудового рабства – безграмотні та недосвідчені. Багато жертв торгівлі людьми мають неповну або повну вищу освіту, більшість з яких жителі міст. Це можуть бути бухгалтери, медсестри, вчителі чи інженери. Вербувальниками найчастіше можуть бути і наші знайомі, яким опосередковано довіряємо.

Кілька простих кроків, які допоможуть вберегтись від шахраїв:

1. Для початку перевірте документи компанії, уточніть, чи має фірма ліцензію. Чи працює компанія та у якому вона статусі можна перевірити у відкритому реєстрі: <https://usr.minjust.gov.ua/ua/freesearch>.

2. Запитайте точну адресу, де буде проходити співбесіда. Перевірте чи співпадає вона із фактичною адресою підприємства. Не погоджуйтесь на роботу, якщо вам не дають конкретних відповідей.

3. Необхідно перевірити інформацію про роботодавця: подивитися його сайт, перевірити адресу фірми, зателефонувати за вказаним телефоном та переконатись, що компанія дійсно працює.

4. Будь-який відповідальний роботодавець попросить пред'явити оригінали документів, але в особову справу йдуть тільки копії. Якщо Ви уже погодились на підрібок та навіть, якщо впевнені у добросовісності роботодавця, варто запросити в нього дозвільні документи. Якщо їх немає – на

роботу не погоджуйтесь. Ви ніяк не захищені. Погоджуючись на роботу також варто також запросити в нього документи, що посвідчують особу.

5. Підтримуйте постійний контакт з рідними, розповідаючи їм про свої плани та те, що з Вами відбувається. Часом багато-хто вірить обіцянкам та до кінця не усвідомлює, що з ним відбувається. Також бажано домовитися з рідними про кодове слово, яке ви зможете застосувати у разі небезпеки.

6. Якщо фірма не зареєстрована, але є люди, які представляються її працівниками. Як правило - це шахрайська схема, якщо Вам вдалось виявити, що компанія не зареєстрована, а з Вами зв'язуються її "представники", бажано спробувати дізнатись будь-які дані про цих осіб, які б допомогли правоохоронним органам у їх пошуку. Та звісно ж звернутися до відповідних правоохоронних органів (поліція, прокуратура).

7. Важливою є також і безпека в інтернеті. Ретельно слідкуйте за тим, що виставляєте у соціальних мережах, чиї запити на «дружбу» приймаєте та які вподобання публікуєте.

Безперечно кожен українець потенційно може стати жертвою трудових работоргівців не тільки в Україні, а й за кордоном. Тож, зауважте, відправляючись на роботу за кордон Вам треба мати наступні документи:

- Дійсний закордонний паспорт.
- Відповідну робочу візу.
- Трудову угоду із роботодавцем.
- Дозвіл на роботу в країні призначення.

Запам'ятайте! Робота за туристичною, діловою (бізнес) або гостьовою візою є порушенням закону. Як правило, виїхати за кордон за туристичною чи гостьовою візою і вже за кордоном переоформити її на робочу неможливо. Проте і оформити робочу візу через посередників неможливо. Перш ніж погоджуватися на посередництво при оформленні візи, дізнайтесь у відповідному консульстві, чи справді це можливо та яка вартість цієї послуги.

Якщо людина потрапила у скрутне становище за кордоном, можна звернутися до:

- Посольств, консульських установ України за кордоном.
- Державних, міжнародних, громадських організацій, що надають допомогу мігрантам, які опинилися у скрутному становищі, і зокрема постраждалим від торгівлі людьми.
- Місцевих правоохоронних органів.
- Організацій української діаспори.

За даними Європолу та ООН, щороку до Європи контрабандним шляхом переправляють 4 млн. людей. За оцінками держдепартаменту США, у сучасному рабстві перебувають 27 млн. людей. За іншими даними, 200 млн. осіб. Доходи від торгівлі людьми щорічно сягають 7 млрд. доларів. За даними Міжнародної організації праці, понад 40 млн. людей у 2016 році стали жертвами торгівлі людьми. Більшу частку від загальної кількості людей, що постраждали від рабства, складають жінки і дівчата. Торгівля людьми переслідується згідно з національними законодавствами країн. Попереджує її і низка міжнародних конвенцій, договорів та протоколів. Згідно з українським

законодавством, за такий злочин передбачено позбавлення волі на термін від трьох до восьми років (в особливих випадках може каратися до 15 років).

Порада для жінок: не погоджуйтесь на заманливі пропозиції посередників у пошуках кохання. Накшталт, приватних зустрічей з іноземцями для налагодження особистого життя.

Порада для чоловіків: не погоджуйтесь на роботу у незареєстрованих фірмах навіть для підробітку вантажником чи різноробочим.

Елементарна уважність та скрупульозність кожного допоможе врятувати від тенет работорговців. Будьте уважні до деталей, перечитуйте документи та запропонований трудовий договір про роботу, не бійтесь ставити багато запитань та перевіряти інформацію. Якщо Вам потрібна правова консультація, звертайтеся до правопросвітницького проекту Міністерства юстиції України «Я МАЮ ПРАВО!» за телефоном [0800213103](tel:0800213103).

*Станіслав Куценко,
очільник столичної юстиції*